

Fordelingsmessige konsekvenser av pensjonsreformen mellom ulike generasjoner

Ved

Dennis Fredriksen og Nils Martin Stølen

Statistisk sentralbyrå

Jubileumskonferanse – Pensjonskontoret KS

Oslo 23. september 2014

Motivasjon

- Folk bidrar til finansiering av folketrygden så lenge de er yrkesaktive
- Folk mottar ytelser som alderspensjon og uførepensjon
- Sammenligning av bidrag mot forventede ytelser fra uførepensjon og alderspensjon for fødselskohortene født fra 1910 til 2070 fordelt etter blant annet:
 - Kjønn
 - Utdanningsnivå
 - Norskfødte versus innvandrere

Viktigste endringer i pensjonssystemet

- Folkestrygden innført i 1967
- Nytt pensjonssystem innført fra og med 2011
 - Særlig endringene i systemet for alderspensjon som har betydning

Metode

- Krever data som ikke finnes verken bakover eller framover
- Eksakte beregninger for en generasjon er ikke mulig før alle er døde

Løsning:

- Bruker SSBs dynamiske mikrosimuleringsmodell MOSART til å simulere befolkningen i Norge
- Starter simuleringene med utgangspunkt i folketellingen 1960 og syntetisk informasjon om tilknytning til arbeidslivet og innsats
- Kalibrerer beregningene til observerte størrelser på aggregert nivå for årene 1961 til 2011
- Framskrivinger deretter avstemt mot SSBs befolkningsframskrivinger til alle i 2070-kohorten er døde

Den dynamiske mikrosimuleringsmodellen MOSART

- Modell for framskriving og analyse av demografisk utvikling, utdanning, arbeidsmarked og trygd
- Spesielt brukt til å analysere budsjettvirkninger og fordelingsvirkninger av folketrygden (alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon)
- Basert på administrative opplysninger for hele den norske befolkningen fram til 2010 og ev. senere, kalibrert til aggregerte data for 2009-2013
- Simulerer livsløpet til den hele befolkningen basert på overgangssannsynligheter fra en tilstand til den neste
- Fødsel, død, inn- og utvandring, utdanning, ekteskap, skilsmisse, yrkesdeltaking, pensjonering, arbeidsinntekter, pensjon
- Demografisk utvikling framover i samsvar med SSBs befolkningsframskrivninger

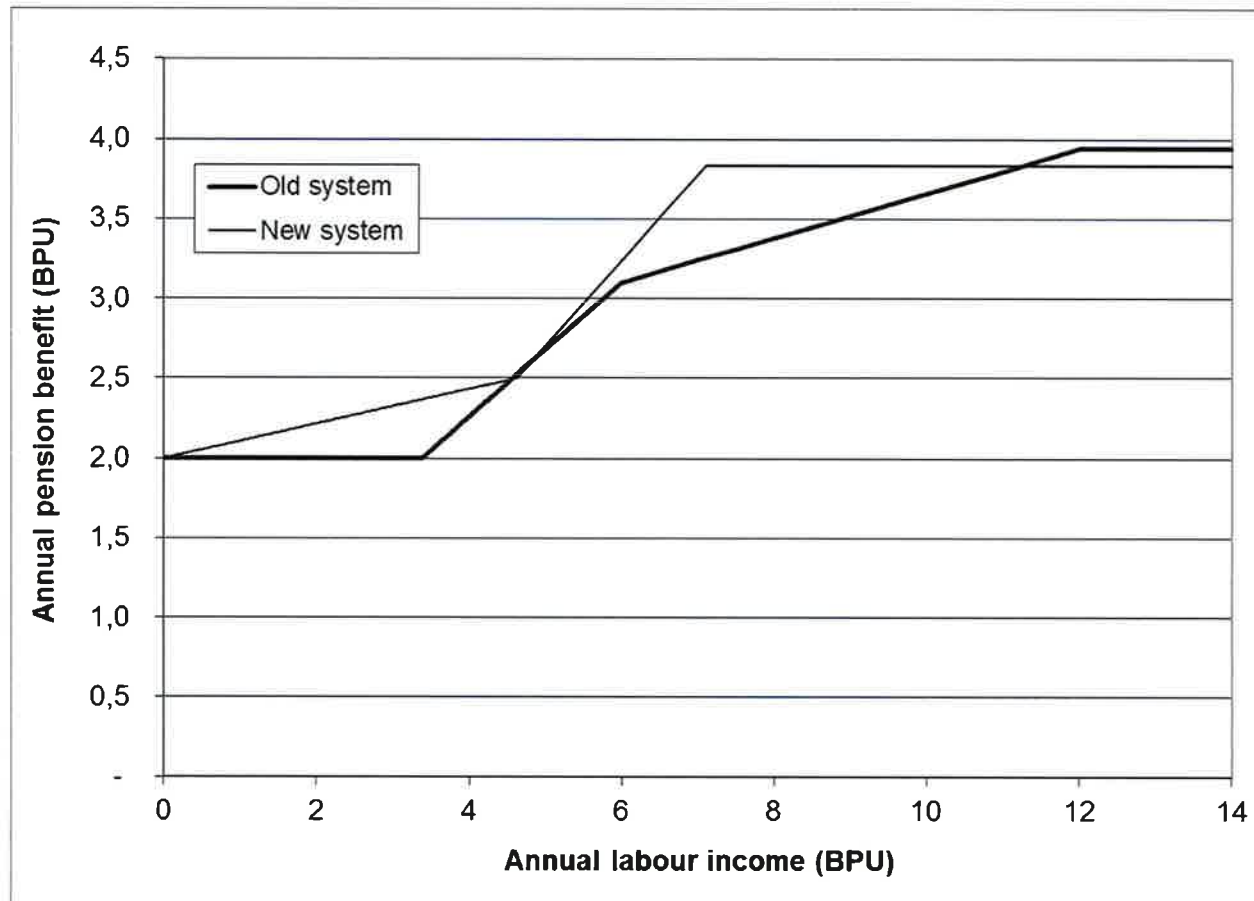
Hovedelementer i det folketrygden

- Ikke autonom, men en integrert del av offentlige budsjetter
- Finansiert løpende (ikke fondsbasering)
- Folketrygden fra 1967 var ytelsesbasert
- Det nye systemet mer forsikrings- og innskuddsbasert
 - Nærmere sammenheng mellom arbeidsinntekter og opptjening av rettigheter
 - Årlige pensjonsytelser avhengig av alder for uttak og forventet gjenstående levealder
 - Pensjonsrettigheter indekseres med lønnsvekst
 - Pensjon under utbetaling indekseres med lønnsvekst – 0,75 prosent
 - Forventet å redusere veksten i pensjonsutgiftene og utsette uttak avgang når levealderen øker

Sammenhengen mellom arbeidsinntekter og pensjonsytelser med nytt og gammelt system

For en enslig med konstante arbeidsinntekter i 40 år

Forsikringsmessig utforming (privat sektor)

- Fleksibel pensjonering mellom 62-75 år
- Alderspensjon kan tas ut helt eller delvis fra 62 år
- Fritt å kombinere arbeid og pensjon uten avkorting
- Akkumulert pensjonsrettighet deles på antall år som pensjonist
- Tidlig pensjonering (uttak) fører til lavere årlige ytelser
- Lavere ytelser forårsaket av høyere levealder kan bli motvirket ved å utsette avgang (uttak)

Uførepensjon

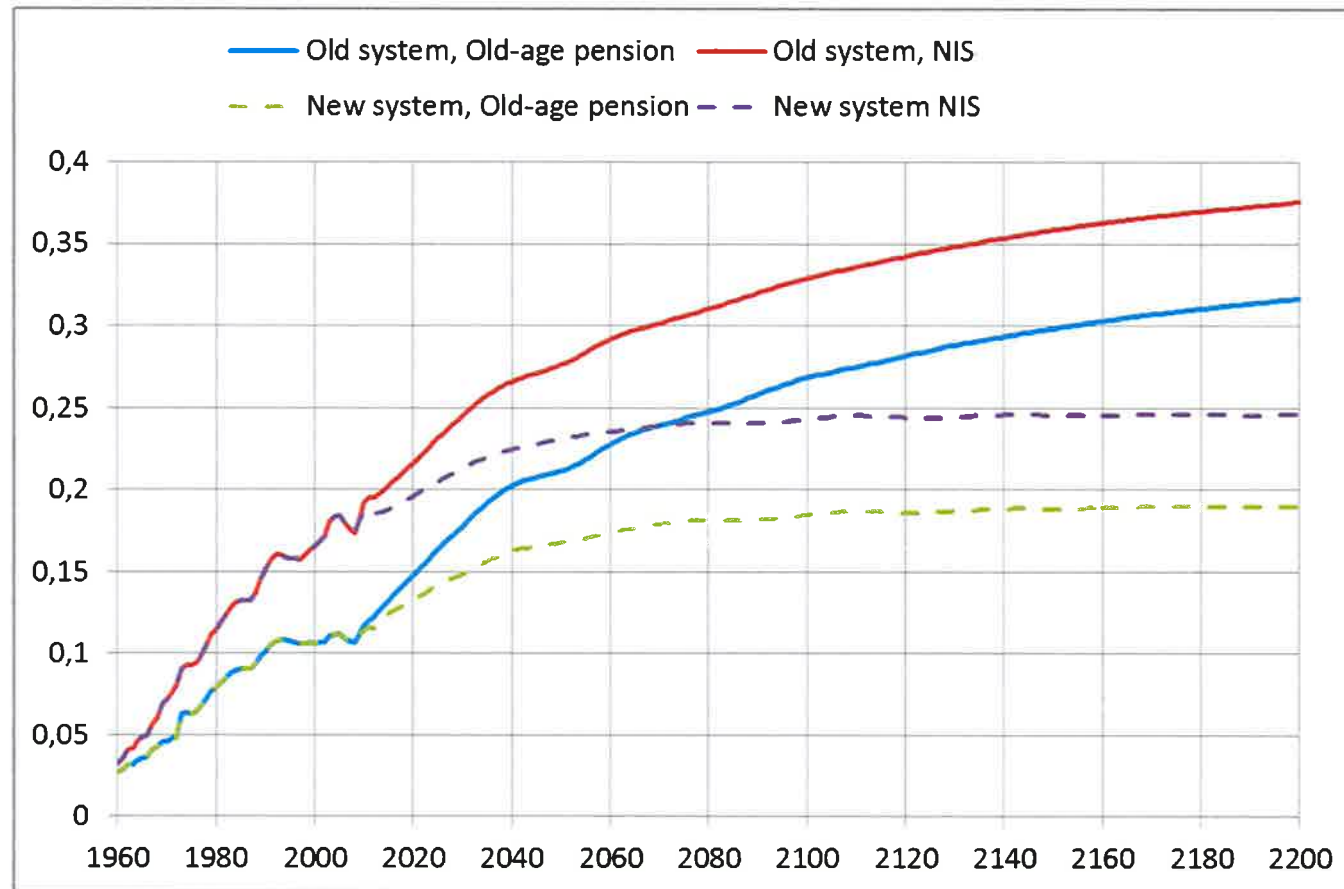
- Alderspensjon og uførepensjon knyttet sammen i det gamle systemet
- Ny uførepensjon fra 2015:
 - Bestemt som en korttidsytelse med kompensasjonsgrad på 66 prosent og skattlagt som arbeidsinntekt
- Omtrent 11 prosent av den norske befolkningen 16-66 er på uførepensjon, og om lag 40 prosent ved 66 år
- Uførepensjonister overført til alderspensjon ved 67
- Ikke i stand til å motvirke levealdersjustering ved å arbeide mer
- Bare utsatt for halvparten av levealdersjusteringen sammenholdt med ikke uføre

Beregning av bidrag til finansieringen

- Folketrygden er løpende finansiert av skattebetalerne
- Tilnærmet proporsjonalt med arbeidsinntekten (arbeidsgiveravgift, trygdeavgift, moms)
- Tar hensyn til at pensjonistene også betaler skatt, men mer lempelig enn yrkesaktive
- Beregner en gjennomsnittlig bidragsrate for hva som er nødvendig for å finansiere utgiftene til uførepensjon og alderspensjon

Gjennomsnittlig bidragsrate

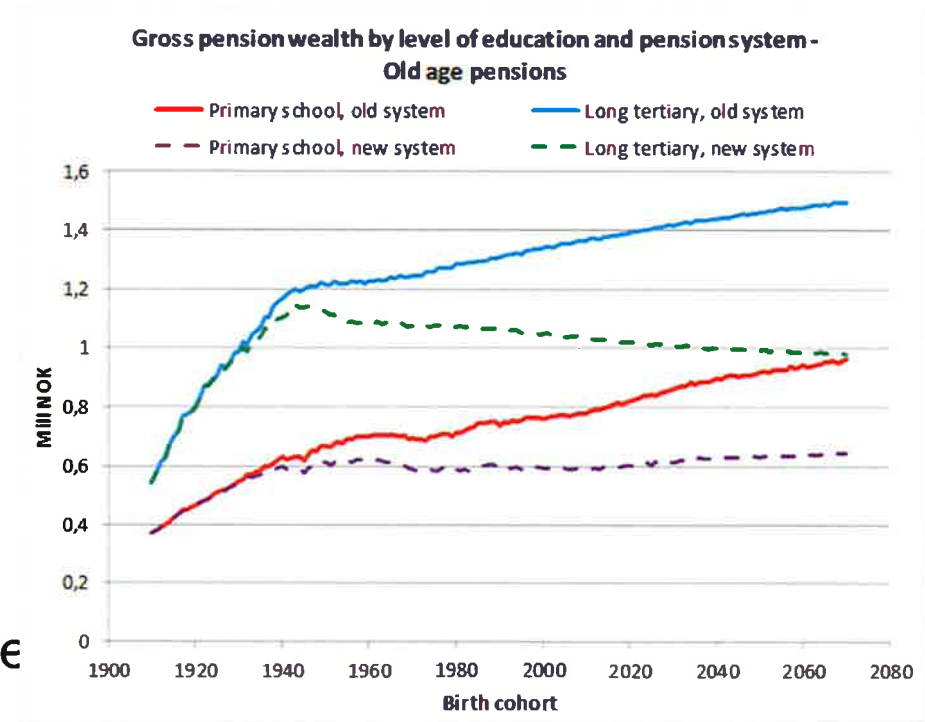
Nettorente: Nominell rente - lønnsvekst

- Summen av neddiskonterte verdier svært avhengig av valg av nettorente og alder for diskontering
- Vanlig praksis i Finansdepartementet å legge til grunn en nettorente på ca. 2 prosent
 - Årlig vekst i reallønn på 2 prosent
 - Realrente på 4
- Har valgt å neddiskontere til fødselen
- Viser beregninger etter
 - Kjønn
 - Utdanningsnivå
 - Norskfødte versus innvandrere

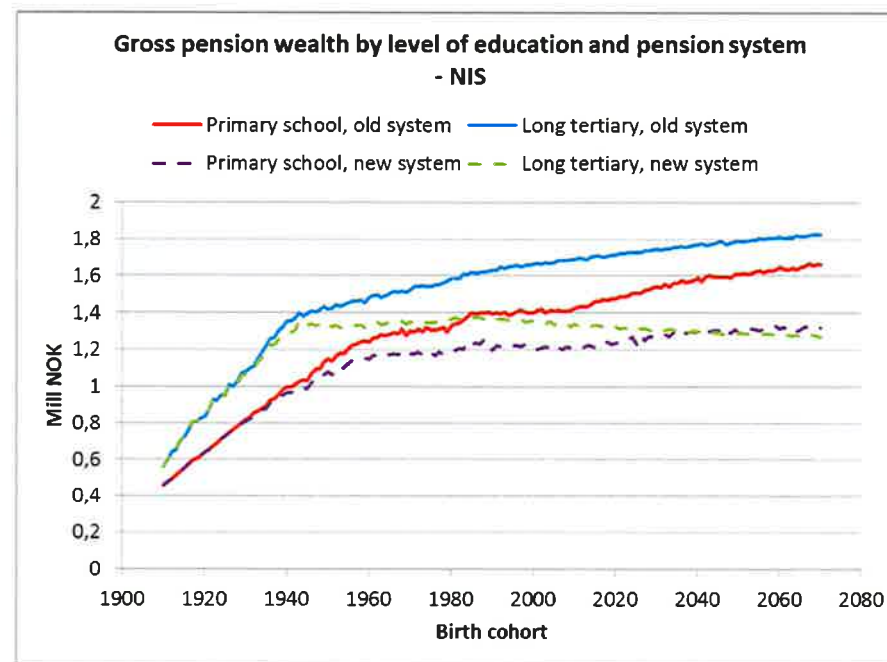
Brutto mottak av alderspensjon

- Vekst i brutto pensjonsformue for de første kohortene forårsaket av modning av systemet etter 1967
- Økende levealder også viktig
- Økt yrkesdeltaking for kvinner etter 1970
- Pensjonsreformen motvirker ytterligere effekt av økende levealder
- Personer med høyere utdanning har høyere yrkesdeltaking, høyere inntekter og lever lenger

Brutto pensjonsytelser inkludert uførepensjon

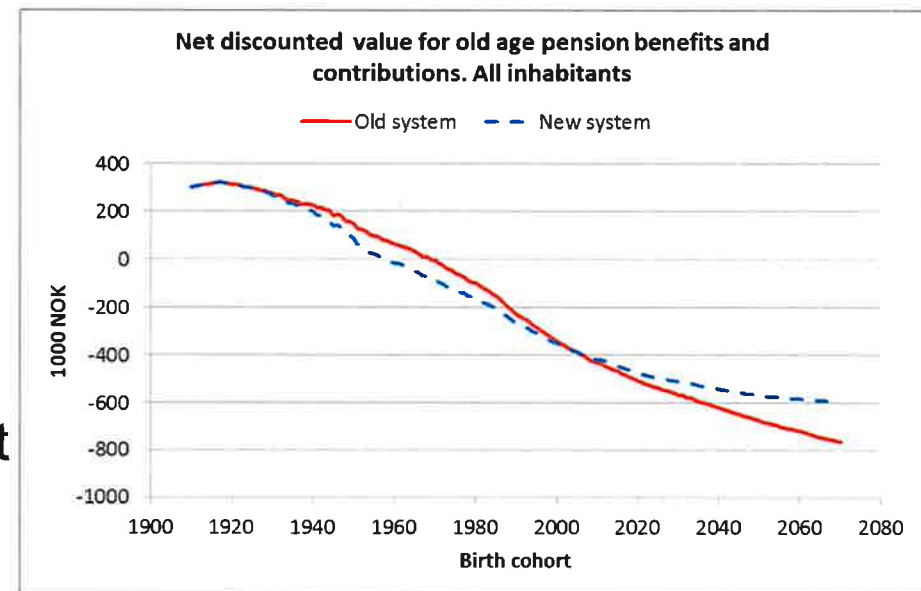
- Personer med lav utdanning har høy sannsynlighet for å havne på uføretrygd
- Forskjellen i mottak av brutto pensjonsytelser når uførepensjon er inkludert, blir klart mindre

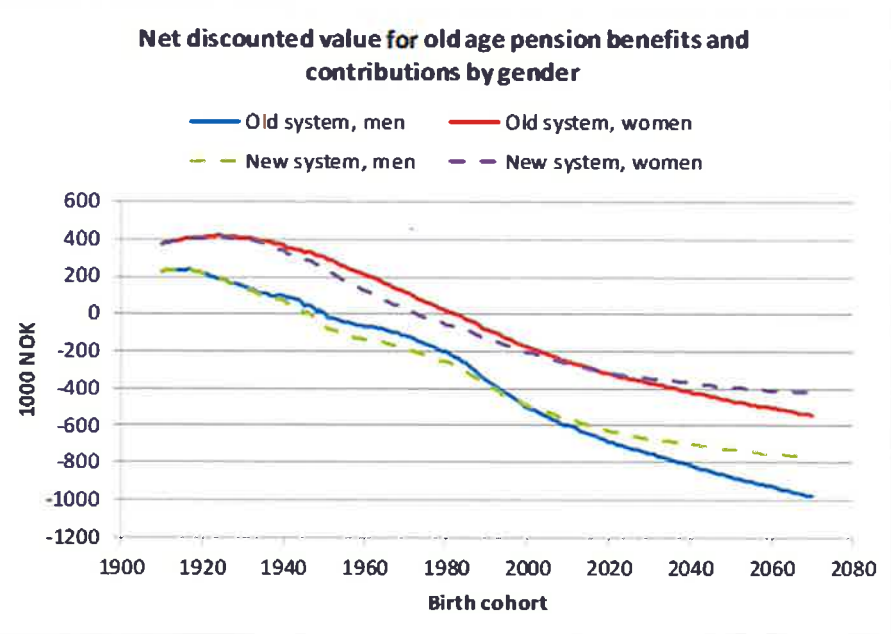
Netto neddiskontert verdi for ytelser fra og bidrag til alderspensjon

- Fødselskohortene som etablerte folketrygden med løpende finansiering tjente på det
- Senere generasjoner må betale
- Med bidrag før ytelser, blir neddiskontert verdi negativ
- Kohorter født mellom 1940 og 2000 taper på reformen fra 2010 fordi fremtidige ytelser er redusert
- Senere kohorter tjener fordi neddiskontert verdi av bidragene reduseres mer enn for ytelsene

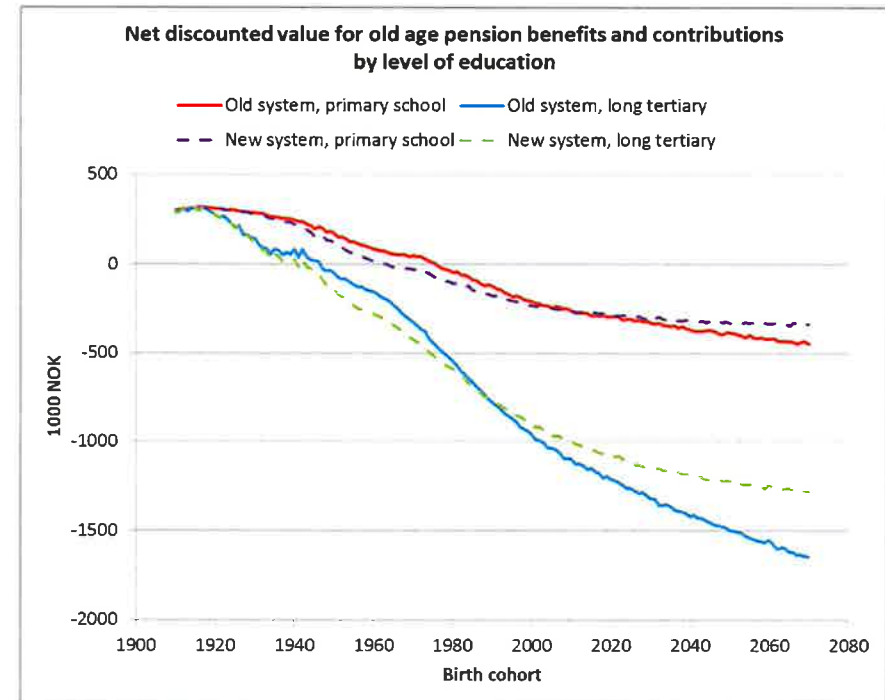
Netto pensjonsverdi etter kjønn

- Folketrygden omfordeler fra menn til kvinner
 - Kvinner lever lenger
 - Omfordelende elementer i systemet
- Ved å ta hensyn til uførepensjon ville bildet av omfordeling ha blitt ytterligere forsterket
- Pensjonsreformen innebærer en liten reduksjon i omfordelingen fra menn til kvinner

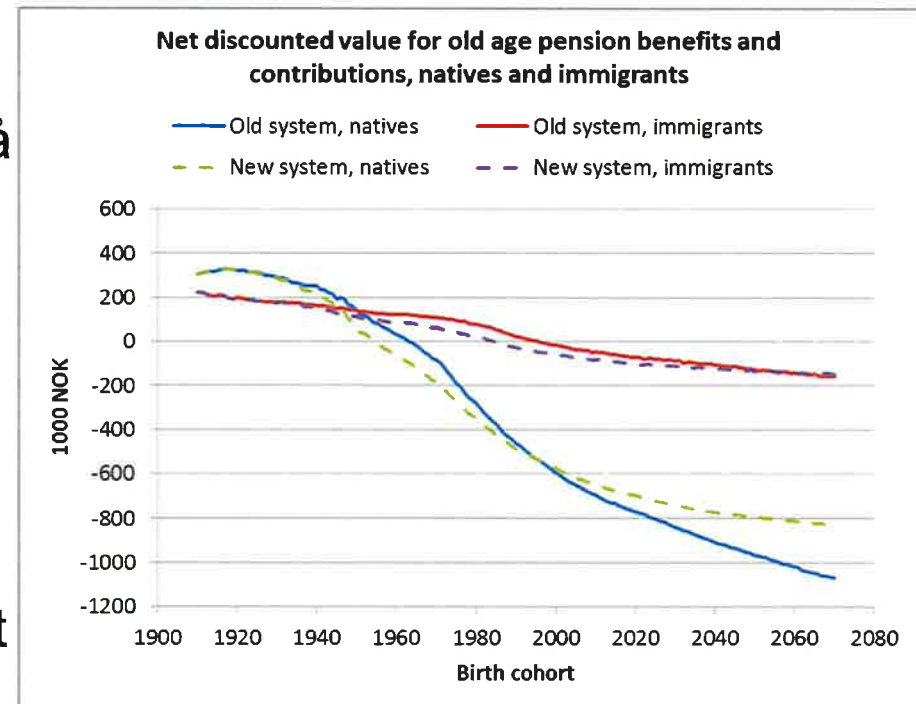
Netto pensjonsverdi etter utdanning

- Folkestrygden omfordeler fra de med høy utdanning til de med lav
 - Kvinner har hatt lavere utdanning og lever lenger
 - Omfordelende elementer i systemet
- Ved å inkludere uførepensjon ville bildet av omfordeling ha blitt forsterket
- Noe mindre, men fortsatt betydelig omfordeling med det nye systemet

Netto neddiskontert pensjonsverdi – Norskfødte og innvandrere

- Innvandrere tjener på folketrygden sammenlignet med norskfødte
- En gjennomsnittlig innvandrer bidrar mindre enn en norskfødt på grunn av færre år som yrkesaktiv og lavere inntekt
- Men vil i det minste motta minstepensjon
- Innvandrere taper også på pensjonsreformen fordi minstepensjonen også er påvirket av levealdersjusteringen

Hovedfunn

- Kohortene som etablerte folketrygden med løpende finansiering tjente på det
- Senere generasjoner må betale
- Folketrygden i Norge omfordeler inntekt fra menn til kvinner og fra de med høy utdanning til de med lav
- Omfordeling fra norskfødte til innvandrere
- Noe mindre, men fortsatt klar, omfordeling etter reformen
- Kohorter født mellom 1950 og 1980 taper mest på reformen
- Kohorter født etter 2000 tjener målt ved netto neddiskontert verdi